

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Tehilim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 595 [1834 oder 1835]

תשילש המדקה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9176

הקדמה שניה

הגון, כן להאריך פה! הגון בכלי מנגון הפה, כן לשנות ערך הנגון ומתכונותו כפי תוכן הדברים והענין. דמיון זה נמצא בשנין לדוד (תהלים ז') שמתחיל ה' אלהי בך חסידי וגו' עד וכבודי לעשר ישכן סלה, ואז"כ קומה ה' באשך וגו', שיתנשא המזורר מועק' האנחה לקרוא משפט נקמה על אויביו. וכן (שם ט') כשמשוי' דברי הגילה והשיר בההגיון הנשגב גודע ה' וגו', ויעבר אל התחנה ישובר רשעים לשאולה וגו', יבדיל בינם בתיבת סלה, מהטעם שזכרנו. והקורא המשכיל המתבונן במזמורי תהלים ימצא עוד רמזים כהנה וכהנה, לעמוד על אמתת ענין סלה.

ובענין בזה המלה יש להעיר עוד פה מה שהעירו כבר באקים אחר שהכפולים ושראי למ"ד ה"א ושראי למ"ד מ"ס דו מיס מאד בענין הורחאס. ולפ"ז עקר הנחת שורש סלל על הדריכה, ונקרא הדרך הישר המוליך בנחת ובנעטחון בשם קְּלָה, והכלי המוליך בהדרגה אחת אחת ממטה למטה ואמעלה למטה נקרא קְּלָה (חיינע לייטער). ודומה לזה נקרא הדרך המוליך ומעביר את הגון מערך לערך ומתכונה לתכונה בשם קְּלָה כאשר יאמר עוד היום בל"א (חיינע טאן לייטער) ויתכן עוד היות שלשת השמות האלה משורש אחד, וההבדל באותיות האמנותיו ומקומותם לבד.

הקדמה שלישית

אחר מה שהקדמנו עד עתה מכללי המליכה והשיר והזמר בלשון עבר, נבוא לדבר בפרטות מענין השירים הנכללים בזה הספר, לחקור (א) אחרי איכותם לשמותם לאיניהם. (ב) מחבריהם מי היו, ובאיזה זמן היו, וסגנון מליכותם. (ג) מתכונת כל הספר, תולדתו ומחלקותיו וזה החלונו בעזרת החוקן לאדם דעת.

א מיני השיר.

סוג המליכה המכונה בשם שיר יחלק לכמה מינים, אשר מכלם נמצא איזה פרטים במזמורי תהלים שלפנינו, ואלו הן: (א) שירי תפילה. כוון המזורר בהם להתחנן אל ה' בשבילו או בשביל זולתו, שימלטנו מן הרע לו, או שיתן לו הספת טובה; (ב) שירי תודה, כוונת המזורר בהם לשודות לה' על חסדו וטובו שגמלהו, או שגמל על עמו או על כל יושבי תבל כלו; (ג) שירי הלל, כונתם לתת שבח ותהלה לאדון הכל על דרכיו הנשגבים, או אל המלך הדבוק בו והולך בדרכיו; (ד) שירי נחמה, כונתם לחזק את בעוזן המזורר או בעוזן עדת הזומעים בהחוקן והאטיב יתברך; (ה) שירי נכחון, או לעורר הנקמה והגבורה במלחמה נגד האויב המחרף, או לשפוך שמחת נפשם והתפעלות לבם אחרי שנגזרו; (ו) שירי ידידות, או שירי דודים, כאירחא לב המזורר דבר טוב לכבוד רעים אהובים או לכבוד אנשים מפוארים לעתים מסכימים לנך¹; (ז) שירי קינה והספד על אנדון דבר טוב; (ח) שירי השכלה

תפלה

תודה

הלל

נחמה

נחון

ידידות

קינה

¹ מזה המין שיר מ"ה בתהלים, ועיין באורנו שם.

הקדמה שלישית

כה

השכלה, קלתם יורו את דרכי ה' והנהגותיו בעולמו, וקלתם ידברו מוסר השכלה השכל בהנהגת האדם ומדות נפשו המזכלת; (ט) שירי ספור, יספר בספור המזורר קורות איש אחד או עם אחד לבונה מיוחדת⁽¹⁾; (י) שירי רעיון יחיד רעיון יחיד בשתפעל נפש המזורר מההתבוננת רעיון מה שיספק רעיונו במליכה נאה וזכה⁽²⁾ ואף שנאמת אי אפשר לדחוק את ההתפעלות אמיתית תחת כללים ידועים, וכמו שהערנו כבר לעיל⁽³⁾ על שנוי ההתפעלות בשיר וההעברה מאחת לאחת; מ"מ יהיה תמיד בכל שיר מיוחדת אחת מהן ההתפעלות הראשית, אשר ממנה יבא המזורר, היא הגוברת על כלן, ומעמדת את השיר להכניסו תחת מין זה או זה⁽⁴⁾ כאשר יראה הקורא הנעים בכמה מזמורי זה הספר.

ב שמות השירים.

מלכד השם מזמור והשם שיר אשר כבר דברנו עליהם לעיל⁽⁴⁾ נמלא עוד איזה מזמור שיר שמות בפתחת מזמורי תהלים שיש מן הראוי לעמוד ולהתבונן עליהם, ואלו הן:

(א) מכחש. הנה הרב המתרגם ז"ל תרגם השם הזה (קויינךד) ע"פ דעת מכחש הראש"ע שנארו לשון כחש פז, כלומר מזמור נכבד. ואני במחילת כבודם לא כן אדמה, כי אם גם יתכן הטעם הזה בפתחת מזמור ט"ז⁽⁵⁾, מ"מ לא יתכן בפתחת שאר המזמורים שנמלא השם הזה, והם חמשה המזמורים מן נ"ו עד סג"ד. אמנם עיקר הנחת שורש כחש הוא לשון רשימה וסימן לזכר דבר מה, כי כן כתיב (ירמ' ב' כ"ב) נכחם עונך לשני, שעורו נרשם ונספן לפני, וכן נקרא הרושם אלל חז"ל בשם כחש (חיין לייכען, חאהל, פזעק)⁽⁶⁾. וזוה ידמה להוראת שרש כחב אחרי שאין כתיבה כי אם רשימת הרעיונות בסימונים מיוחדים לכן, ובאמת לא יבדלו אלו שני המושגים במבטא כי אם בלמ"ד הפעל, וגם הוא בשניהם ממולא אחד⁽⁷⁾, ולפ"ז יסול שם מכחש על כל מכתב הנעשה לזכר דבר מה (חייעע דענקשריפט), וכן בשיר אשר יוסר לזכרון מעשה אשר קרה או למזורר עלמו או לאחד ממודעיו, וכמו שנמלא בד' מאלה המזמורים שזכרנו מפורש, לרוד מכתם באחוז אותו פלשתיים בנת, בברשו מפני שאול במערה, בשלות שאול וישמרו את הבית להמיתו, בהלותו את ארם נהרים. ואם שנשנים מהם לא נמלאהו מפורש, אולי שנרבות הימים נשכח הקנה הגורמת מאלו ב' המכתמים, אכן

⁽¹⁾ מזה המין שיר ע"ח, ועיין באורנו שם, וכן שיר ק"ה וק"ו.

⁽²⁾ מזה המין שיר פ"ז, וכמעט כל שירי המעלות.

⁽³⁾ הקדמה ראשונה עלה ו' לד' ז'.

⁽⁴⁾ הקדמה שנייה חלק שלישי.

⁽⁵⁾ עיין באורנו שם.

⁽⁶⁾ ומהו הושאל השם כחש גם לעדי זהב או לכל דבר יקר ונחשן שלובשים בו האנשים לעשות רושם (ויך אויסלייכען), או לסמן את מעמדם או יתרונם על שאר אסיהם (חיין חבליי בען), ועיין באורנו בשיר מ"ה פ' יו"ד על שם כחש אופיר.

⁽⁷⁾ דומה לזה שמות מכמר ומכבר שענין שניהם לשון רשת.

הקדמה שלי שית

אכן ע"פ הרוב יקום הדבר שאמרנו. ולפע"ד גם זה טעם מכהב לחזקיהו בחליתו ויחי מחליו (ישעי' ל"ח ט'), שעירו כמו מנתם, בחלוק אותיות בזמ"ק¹).

(ב) משכיל. טעם התיבה לדעת הר"מ ז"ל שתרגם (איינע אונטערזויאונג)

משכיל

שחוכן שיר כזה הוא ללמד מוסר השכל, ויהיה זה שם לשירי השכלה שזכרנו לעיל. אולם נראה לענ"ד שלא יתכן טעם זה לכל המזמורים שנמצא שם משכיל בראשם ובפרט בשיר פ"ח². ואף בתחלת שיר מ"ה יוקשה השם הזה מעט, צמה שזכיר שם עוד שם מין אחר, הוא שם שיר ידידות. ולכן אפשר שלפעמים יפרש בעין שם תואר על המשורר, כי כן מלינו (ד"הו ב' ל' ב"צ) יאמר על הלויים המשכילים שכל טוב לה', וכמו שפירש"י שם לענין שירה נופל לומר לשון שכל, ויהי' טעם משכיל לבני קרח אד מן המשוררים המשכילים מבני קרח. וכן טעם לבני קרח משכיל, כלומר משכיל זה השיר היה אחד מבני קרח. וכן נוכל לבאר לדוד משכיל, לדוד שהיה משכיל שכל טוב בשיר. אולם טעם משכיל לדוד או משכיל לאסף אי אפשר לבאר בזה האופן, אולי נוכל לומר שיהי' לפעמים שם תואר לשיר מובחר יהי' מאיזה מין שיהיה, וזה נראה דעת המתרגם הארמי שתרגם שכלא טבא על ידיו דוד, ויתרגם לפ"ו בל"א (איינ פיינעס געדיכט, איין קונסטווערק), ואחרי שהי' לכל אחד מהמשכילים סדר מיוחד במליכותיו ווכל גם לבאר טעם משכיל לאסף והדומה שהיה המשכיל על דרך אסף, או שהי' חבור השיר ע"ד השכלת אסף, וכמו שהעירו בשיר פ"ח ופ"ט. ואפשר שזה טעם משכיל לדוד בפתיחת השיר נ"ג שהוא כפילת שיר י"ד בשינוי מעט על ידי נביא או משורר הזמן ע"ד השכלת שיר המלך, וכדמבואר שם בפירושו לאלה המזמורים³ :

(ג) הפלה, הנה הוא מורגל אללנו לתרגם המלה הזאת בכל מקום בל"א בשם (געבעט), ולעשותו שם נרדף לשם החנה דוקא. ואינו נכון ובלתי מסכים לכוונת איזה כתובים בספרי קודש, באשר כבר העירו ע"ו במקום אחר⁴. והאמת שעקר הוראת שורש פלל הוא לשון משפט, והוא אל גם על המחשבה שהיא משפט הנפש בין דבר והפכו כמבואר בהגיון⁵ ובענין נפילת שם הפלה על התחנה אשר יפיל האדם לפני אלהיו (כי לא נמצא זהו באמת בכל ספרי תנ"ך על אותה התחנה) שיפיל איש לפני רעהו או לפני שר או מלך) כבר העיר התורני ר' דוד פ"ל

חבלה

¹ ובפרט חלוק הני"ת צמ"ס נמצא הרבה פעמים בספרי תנ"ך, ד"מ שם מלך בכל אשר שלז מלזכים אל חזקיהו נקרא בספר מלכים בראדך ונס' ישעי' מראדך, יהושע ג' ט"ז כתיב באדם וקרי מאדם, שם נ"ד ט"ז כתיב בעבר וקרי מעבר, מ"ב ה' י"ב כתיב אבנה וקרי אמנה, שם כ"ג ל"ג כתיב במליך וקרי ממליך. ועיין עוד יותר מענין חלוק האותיות בספר מבוא החורה להזנס האדון אייכהאן המכונה בל"א:

Einleitung ins alte Testament, von S. G. Eichhorn, Hofrath und Professor zu Sena.

² ועיין באורנו לפסוק ראשון של מזמור פ"ט.

³ ועיין עוד לקמן בסומן ג' בענין שמות המהברים.

⁴ עיין הפטרוח מכל השנה עם ת"א ובאור כרך ראשון בהפטרות יום א' של סכות.

⁵ ועיין באור מאמר ראש פניך לא כללתי בס' נת"ה להרמ"מ ז"ל.

הקדמה שלישית

פ"ל נר"ו בהקדמתו הנעימה לתרגום הפלח ישראל, והובא בשמו בספר המאסף¹ "שהחפלה היא הבחינה שיעריך כל איש ישר על ההלטרפו' שבנו לבין קונו "המטיב לו בכל שנה, ובנינו לבין הנריות ומה שחייב להם מפאת היותם כלם "בני אב אחד, והמשפט שיעשה בינו לבין עצמו על פעולותיו ומעלליו, לראות "בעין שכלו אל תוך ימיו שעברו למען הזמר באותם הבאי' מן השגגו' והחטאי' "שעקש גם בשכבר העתים". ולפ"ז כל דביר שיש בו מחשבות רמות ועמוקות יקרא בשם הפלח ויתורגם בל"א (בעטר־א־טו־נגען) מזה הטעם לענ"ד הפלח למישה איש האלהים. ויתכן גם שהשאל אח"כ על דרך שם הנאמר בכלל ויחוד על כל שיר להיותו כולל מליצה נשגבה, כעין שיקרא בל"א בשם (געדיר־ט) הבא מפעל (דענקען). ומזה הטעם כלו הפלח דוד בן ישי בסוף ספר הכולל ג"כ תהלות וארי מזמורים מהמינים השונים שזכרנו לעיל.

(ד) שגיון, כל מה שאמרו המפרשים ענין רחוק מאד ואין הדעת סובלתו. כי אם נפרשו לשון התעסקות, מה ענין התעסקו' יש לבאן, ואם נפרשו לשון תענוג ונחת איננו מסכים לתוכן השיר שנוטה יותר למין א־קנה, ורז"ל פירשו לשון שגגה, וכבר אמר רש"י ז"ל אבל ענין המזמור אינו מוכרח על כך. והיותר קרוב הוא מה שהביא רש"י בשם מנחם, שזה אחד משמות הזמר על שם הבלי, וכן על שגינות רחבקות, כוונתו לומר שטעם שגינות הוא שם כלי זמר מה, ואולי שנקרא בן בעבור נעימת קולו, מלשון ובאהבתה תשגה תמיד, ושם שגיון נופל על כל שיר שהותקן נגונו להלוית ע"י הכלי הזה. מ"מ הענין קשה מאד לבארו וכל שגגה בו לא יחכם.

(ה) תחלה, אף שהוא שם כלל למין שירי הלל שזכרנו, מ"מ לא יפול בפרט כי אם על אותו השיר שזכר המאמר לשיר ביחידות ובלי הלוית כלי שיר. אמנם אותן שזכרו להלל את השם במקלות בקול המון חוגג ובהלוית כלי השיר המה יקראו בשם הללויה. ונרא' שכל תיבת הללויה הנזכרת בתחל' השיר הוא לסמנו בשם המין לבד כמו מכתם משביל והדומה. אבל אותן שהם בסוף המזמור הן סימן לענות המקלות הללוים וברוך ה' לעולם, וכמו שהערנו בסוף מזמור ק"ו. **ג** מחברי השירים.

אמרו חז"ל² דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים שהם אדם הראשון, ומלכי לדק, ואברהם, ומשה, והימן, וידותן, ואסף, ושלמה בני קרח, ואמר הרב אבן יחיאל על זה הענין בהקדמתו לפרושו על ספר תהלים וז"ל: ואין ראוי להבין דוד כתב ספרו שהוא חנר המזמורים כלם ועשאם, שהרי תשובתו בלדו אומרו ע"י עשרה הזקנים שקדמוהו שהם היו המחברים, אבל ר"ל בשם כתיבה, כי במולאו השירים ההם מעורבים יחד עם שירים אחרים רבים, בירר אובל מתוך פסולת ובחר באלה אשר ראה ברוח קדשו היותם נעשים מהשלמים ההם ברוח נבואיי, והבדילם מן הזולת

¹ המאסף לחודש אייר תקמ"ו, לד ק"מ.
² בבא בתרא דף י"ד ע"ב.

הקדמה שלישית

הזולת וסדרם עם מזמורים ותהלות אחרות אשר חנר גם הוא ברוח קדשו עכ"ל¹)
ואנחנו נרחיב לדבר בענין תולדות הספר ואסיפת מזמוריו בסימן וי"ו, ונדבר
עתה בענין ואיכות מחבריהם לבד שהיו רבים כמו שזכרנו, וכמו שגרשם באמת
בראש המזמורים בהדיא לאסף לידותן לבני קרח והדומה. ואף שנמלא במקום אחר
בתלמוד²) אמר ר"מ כל שירות ותושבחות האמורות בספר תהלים כלן דוד אמרן,
הנה אין זה כי אם סגרא מדעתו, ובבר חולק עליו ר"א בר"י באמרו הלל משה
וישראל אמרוהו על הים ואמרו שם בגמרא על דברי ר"א ונראין דבריו מדבריהם.
היולא מזה שלא היה להם קבלה בידם בענין חבור המזמורים, חדא מחלוק הדעות
עלמו, ועוד ממה שאמרו ונראין דבריו, שהוא ראיה גמורה שדברו בו כפי אומד
דעתם בלבד. ולכן גם אנחנו נוטים אחרי מי שהסבירא ושקול הדעת מסייעתו,
ומה שנעמוד עליו בדרישה ומקירה היטב בכתבי הקודש. לכו וללכה באורם ובאור
החבונה והמדע, עד שנוציא ע"י הקשים הגיונים הסתום מהמפורש.

השמות הנרשמים בתחלת המזמורים הם שמנה, דוד, אסף, בני קרח,
הימן האורחי, איתן האורחי, ידותון, משה, שלמה. ונדבר על כל אחד
מהן בפרט.

(א) דוד, הוא נעים זמירות ישראל, הוא הרים את מלכות השיר, הוא
העיר את רוח המשכילים שכל טוב בעמו בדורותיו וגם אחרי כן לנצח במלכות הנגון
והמליכה, כאשר כבר דברנו על זה לעיל³). ובודאי המתבונן על כל הקורות
אשר עברו עליו מעוד היותו נער ועד זקנה ושיבה, ובעולם תשוקתו אל המלכה
המפוארה הזאת, לא יתמה כי ימלא תיבת לדוד בראש שבעים ושנים מזמורי
תהלים, כי אין לספק שאמר שירים רבים, הן על הרעות הן על הטובות אשר באו
עליו, הן בימי גלותו הן בימי מלכותו, הן לשוררם ביחידות הן לשוררם במקהלות.
אולם אעפ"כ לא יתכן לבאר טעם לדוד בכל המזמורים של דוד, כאלו יורה על
מחבר השיר, כי לפעמים ידובר גם בהדיא מן המלך עלמו כאלו הוא איש אחר,
ובכר פירש הרד"ק באלו המזמורים שטעם לדוד על דוד שהמזמור היה אומר אותו
בעבור דוד. ולפעמים ידובר בהם מפרטים ופרטי פרטיהם של אותן הדברים אשר
קרו זמן רב אחרי מות דוד ובימי החורבן והגלות שלא יתכנו כלל כפי המלך, כי
אף שאמרו לעיל שהמזמורים המשכילים כשתבוא עליהם רוח הקודש יביעו חידות
מני האותיות לאחור, מ"מ לא יהיה זה כי אם על דרך כלל, לא שיגלו פרטי
הדברים שיהיו, כמו שנמלא בדברי הנביאים. כי לולי כן לא יהיה הפרש כלל בין
רוח נבואה לרוח הקודש. ועל כן נפרש מלת לדוד באותן המזמורים על דרך דוד,
כלומר שהמזמור חנר את השיר ע"פ סגנון המלך, כאשר כבר הערנו פעמים שלכל
מליץ יש לו סגנון מיוחד במליכותו. אמנם הקורא המשביל לריך להתבונן עלמו
ולעיין היטב בשיריהם ומליכותיהם אם ירצה לעמוד על ההבדל האמתי שביניהם.
כי הדברים האלה מסורים אל הלב ואי אפשר לבררם במופתים לאזויים הדק היטב
כמו כללי ההגיון והדומה להם. אכן בכל זה אליע לפני הקורא מה שראיתי אני
בזה הענין, והנני אומר:

בבחינת

¹) ועיין בהקדמתנו לתרגום ספר יונה סימן ב'.

²) פסחים דף קי"ז.

³) הקדמה שנייה חלק ראשון סימן ד'.

הקדמה שלי שית

בנתינת סגנון מליכת המלך שהתפעלותיו הן זכות ונעימות מאד, כאשר יארע לכל איש נקי כפיס ובר לבב המדונה בלרות זמן רב שיתרכך לבו ויתפעל יותר הן מתוגה הן משמחה. ולכן נראה שבקנותיו מעיו כנור יהמו וכיונה הגה יתנה, ולהיפך בשירי גיל יתספך חדות לבו במאמרים ערבים מאד. ואף שגם לפעמים ידבר קצת ומרירות נגד אויביו, הנה אין לתמוה על זה אחרי שמררהו ורובו אותו בעלי חזי לשון שקר, גם בזה יתנכר דרכו, שיסתנה מאד ויעבור מהתפעלות להתפעלות, מחדוה לאנחה ומיגון לשמחה. אין זה כי אם דמות קורותיו. פתאום עלה פתאום ירד מגדולתו. הללית ופכל פעמים רבים זה אחר זה. אבל ה' אלהיו הלילו מיד כל אויביו, ופרה אותו מכל לרותיו, זה החזיק בטחונו בה', ולכן סיוס כל תפלותיו וקנותיו הוא במאמרי בטחון ותקוה. גם במליכות רמות ונשגבות שגבה ידו להשכיל, כאשר נראה מתוכן שיר ס' וי"ט וכ"ד, מ"מ עלמות מליכתו היא הנעימות והעריבות, וכמו שאמר על עצמו (שיר קל"א): לא גבה לבי וגו' אם לא שויתי ודוממתי נפשי בגמול עלי אמו.

(ב) אסף, מן הנראה שהוא הנזכר בספר ד"הי שהיה ממשפחת הגרשוני לבית לוי, ונאמר עליו שנבא על ידי המלך, וכתוב עוד להלל לה' בדברי דוד ואסף החזה¹. אמנם אי אפשר ליחס לזה המשורר האלהי כל אלו י"ב המזמורים שנמלאו שמו בראשם, אחרי שתוכן ענין קלתם מה שקרה זמן רב אחרי מות דוד ואחרי מות דורו, וקלתם בימי החורבן, כמו שהערנו בבאורנו לשירי ע"ד ע"ו ע"ח ע"ט פ"ג והדומה, ומהטעם שהבאנו לעיל אלל המלך דוד עצמו. ולכן נפרש טעם לאסף ככל אלו המזמורים, שהיה חבור השיר על דרך וסגנון מליכת זה המשורר. ואולי שהי' המחבר אחד מבניו, כי כן נמלא נזכר בימי יהושפט, ויחזיקל בן זכריה וגו' מן בני אסף היתה עליו רוח ה' בחוק הקהל. ובדברי יחזקיה כתיב ומן בני אסף זכריה ומתניהו².

בענין סגנון מליכתו נמלא כשנחבונן בו, שהגביר מאד בשירי השכלה להזכיר ולהוביח את העם ולהורותם את הדרך אשר ילכו בה, כמו שנראה ביותר בשיר נו"ן ושיר ע"ג. אמרותיו נשגבות מאד וסתומות לפעמים בחדות ואם נדמה מליכת המלך למי מנוחות המתנהלי' לאט בנאות דשא, הנה מליכת אסף כשטף מים בנירים יסערו ויהמיון בלב הקורא, וימלאו אותו על כל גדותיו.

(ג) בני קרח, עשתי עשרה מזמורים הם שנמלא תיבת לבני קרח בראשם, שנענה בספר שני (מ"ב ומ"ד עד מ"ט), וארבעה בספר שלישי (פ"ד פ"ה פ"ו פ"ז). ואין לבאר המלה הזאת שכל אחד מאלו המזמורים חובר מכל בני קרח יחדיו, כי השירים האלו מעולי' מאד כן מפאת תוכן ענינם כן מפאת מתכונתם ואינו מעלמו' השיר המעול' להיותו מורכב מכמה מחברים שונים, מה שיטתית בהכרח המשך השיר ושלימות אחדותו. אבל יהיה הטעם, שאבנו אחד ממשפחת הקרחי, והי' לכל המשפחה הזאת סדר מיוחד וסגנון אחד במליכותם ושיריהם. ונראה שהיתה המשפחה הזאת מעולה מאד תוך שאר משפחות אחיהם הקהתים, כי כן יזכרם תמיד בפרט בני הקהתים ובני הקרחים, אף שהם ג"כ בני בניו של קהת. והנה בקלת מאלו המזמורים שזכרנו יש לשער זמן חבורם, ובימי מי חי המשורר ההוא

¹ דברי הימים א' ו' כ"ד, שם כ"ה ב', דברי הימים ב' כ"ט ל'.

² דברי הימים ב' י"ד, שם כ"ט י"ג.

ה ק ד מ ה ש ל י ש י ת

ההוא, ובקלתם אין לשער אותו בהדיא, כאשר בארנו בכל אחד במקומו; אמנם מאלו הקלת נראה שלא חיו מחנריהם כלם בימי מלך אחד, אבל נמשכת מעלת חכמת השיר במשפחת הקרתי לפחות עד מלך חזקיה מלך יהודה.

בסגנון מליכתם יחזרו נעים ומירת השלך עם רוממות המשורר אסף, בקנתם ירדו עד חדרי בטן, ובשיר נשגב יעלו עד לשמים שיאם. רוב מזמוריהם קלרים מאד ומאד נעלה. גם יאהבו לשיר במקהלות ולכפול מאמרים בוללים בין חלקי השיר.

הימן האורחי

(ד) הימן האורחי, שמו נרשם בראש מזמור פ"ח, והוא מבני זרם בן יהודה ואינו מחבר השיר, אחרי שכתב בלדו לבני קרח. גם נראה מתוכן השיר היות חזרו בימי חזקיה, והוא חי בימי דוד, והוא חכם גדול ומשורר משכיל, כאשר בארנו כל זה שם ביתר באור. וברוב הימים נאבדו מזמוריו ושיריו, ולא נשאר לנו כי אם שיר אחד מחובר ע"ד השכלתו וסגנון מליכתו בשירי הקנה.

הימן האורחי

(ה) איחן האורחי, הוא אחי הימן הנזכר, וחזרו מליכות התהלות בשיר פ"ט הוא ע"ד השכלתו, כמבואר שם, וגם הוא חי' חכם גדול ומשורר משכיל, ולא נשאר לנו מכל שיריו אף אחד. וכן אמר רש"י ז"ל שם, הוא אחד מחמשה האחים המשוררים. ומה שאמרו בגמרא¹ איחן האורחי הוא אברהם, הוא דרך דגש ואינו מדויק כלל, וכבר עזבו שטת רב שאמר ג"כ הימן הוא משה.

ידותן

(ו) ידותון, שלשה פעמים נזכר שם זה בראשי מזמורים, חד לידותון ותרו על ידותון, והנה טעם השנים הוא שם בלי כטעם על הגתית, וכמו שהערנו לעיל². אולם טעם לידותון באשר הוא שם על המנצה, מדכתיב למנצה לידותון מזמור לדוד (שיר ל"ט), ומפורש א"כ שהמחבר הוא דוד, או יתכן גם לאמר טעם מזמור לדוד על דרך השכלת דוד כאשר הערנו לעיל, ואז יהיה טעם לידותון שם המחבר.

משה

(ז) משה, שם איש האלהים נרשם בראש מזמור לד"י, וכן מתוכן ענינו בן מבנין מאמריו וסגנון מליכותיו נכר שהוא מחברו. יאנה על דור המדבר שגזר עליו מיתה ממהרה כמבואר שם, ואמרותיו נוזלות בשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב, כמו בשירת האזינו. גם על שיר ל"א הבא אחריו אמרנו בבאורנו שיתכן היות חזרו משה איש האלהים על יהושע בן נון משרתו³. ואם שלא נמלאו אלו השירים בספר תורת משה, אולי שהיו בחיובים על ספר הישר או בספר מלחמות ה' הנזכרים בספרי הקודש ואשר נאבדו ממנו עתה⁴. ואפשר שאלו ב' השירים היו שגורים יותר בכתב בין קהל ישראל בעבור גודל מעלתם, ולכן ארכו זמן רב גם אחר שנבר נאבדו הספרים הנזכרים, ולכלתי ישכחו גם הם מפייהם, הכניסם המאסף בין מזמורי תהלים וכתב בספר.

שלמה

(ח) שלמה, ב' פעמים נכתב שם זה בראש השירים, בשיר ע"ב ושיר קנ"ז, ובשניהם מן הנראה לפרש הטעם על שלמה, כמבואר שם. מ"מ לדעת קלתם יהיה הוא מחברם, אף שאין להם על מה לסמוך כי אם על השם לבד, ואין מזה ראיה כלל, כמו שהערנו בתיבת לדוד.

ועל המזמורים שלא נזכר בהם שום מחבר כלל אמרו שדוד חברם. וזה לא יתכן מטעם שהערנו כבר לעיל בשירי דוד כי רבים מהם מדברים ג"כ מהמאורעות באחרית

¹ בנא בתרא דף ע"ו. ² הקדמה שנייה לד כ"א. ³ עיין הבאור שם. ⁴ עיין בספר נתיבות השלום להרמ"במן ז"ל (במדבר כ"א י"ד).

הקדמה שלישיית

באחרית הימים, כמבואר שם. ויש מהם שאפשר שדוד המלך חנרס בן מפאת
 תוכן ענינם בן מפאת סגנון המליצה, אולי שבעת האסף מזמורי תהלים כבר הי'
 נשכח שם המחבר. דומה לזה אמרו קלחם, שהשיר ק"ב ירמיה אמרו, ושירי
 הללויה מן קמ"ו עד סוף הספר חגי וזכרי' חנרוס. ואין להכריע בכל זה. מ"מ
 יהיה איך שיהיה הנה יש ביניהם שירים נכבדים מאד ובתכלית השלימות מכמה
 מיני השיר. כמו שיר קל"ז בין שירי קנה ושיר ק"ז בין שירי תודה, ושיר ק"ד בין
 שירי הלל, ורוב שירי המעלות וכיוצא בזה.

ד חלוק המזמורים.

אמרו (נגמרא ¹) מכדי האי יהיה לרזון משמע לבסוף ומשמע מעיקרא
 דבעינן למימר, מ"ט תקינו רבנן לאחר י"ח ברכות, אר"י בריה דר"ש בן פזי הואיל
 ולא אמרו דוד אלא לאחר י"ח פרשיות לפיכך תקנוהו רבנן לאחר י"ח ברכות. והקשו
 הני תמוסרי תססרי הויין, ומפרק אשרי האיש ולמה דגשו חדא פדשהא היא,
 נראה מזה שלא השגיחו בענין חלוק המזמורים כמו שהוא לפנינו. ותדע שהי' חלוק
 המזמורים אצל בעלי המסורה מן המוסכמות לבד ולא מן המקובלות, מהא דאמרו
 בגמרא ² אר"ח הללויה סוף פירקא, רבה בר ר"ה אמר הללויה ריש פרקא,
 אר"ח חזינא להו לתילי דבי רב חנן בר רב דנתיב ביה הללויה באמצע פרקא, אלא
 מספקא לי'. ואי הוי חלוק המזמורים מקובל להם כמו שהיא בספרים שלפנינו,
 איך יכול הספק בזה? גם נראה מתילי דבי רב חנן בהדיא שהיו להם ספרים
 כתובים בדרך אחר. ועוד מדאמר שם ושעומדים בבית ה' הללויה דבתריה ריש
 פירקא, משמע שמזמור קל"ה היה מתחיל בספרים שלהם מכתוב הללויה כי עוב
 ה', שהוא הפסוק השלישי מזה המזמור כפי הספרים שלנו, וכמו שכבר העירו שם
 החוספות ³, שלמעלה מזה לא היה תחלת המזמור אלא סופו של שיר המעלות
 הנה ברנו. גם מאמר המדרש שהביא דאמר קמ"ז מזמורים יש בספר תהלים
 כנגד שנות יעקב, אינו מתיישב כי אם שנאמר שנספרי תהלים הקדמונים היו
 שלשה מזמורים מחוברים להקודמים להם, שהם מחולקים בספרים שלפנינו,
 ולכן אנתנו מונים שלשה מזמורים יתרים בסך הכול שהוא ק"כ. וזה מסייע למה
 שהבאנו בבאורנו שמזמורים ע' ויו"ד, ל"ז ול"ג, מ"ב ומ"ג לאחד יחשבו.

ה מחלקות הספר וסדר המזמורים.

אמרו מה משה רבינו חלק ספר תורה לחמשה ספרים בן דוד חלק ספר
 תהלים לחמשה ספרים. וזאת היא החלוקה.

ספר ראשון מן שיר א'	עד מ"א,	מ"א שירים
ספר שני	— — — מ"ב — ע"ב,	ל"א שירים
ספר שלישי	— — — ע"ג — פ"ט,	י"ז שירים
ספר רביעי	— — — צ' — ק"ו,	ט"ז שירים
ספר חמישי	— — — ק"ז — ק"נ,	מ"ד שירים

¹ ברכות דף ע"ב. ² פסחים דף קי"ז
³ ודברי התוס' לריב"ש ג"כ עיון רב, באמרם שלא יתכן שיהיה המזמור ב' פסוקים, הכי
 שכתב מזמור קי"ז? גם מה ענין המשך מאמר המדרש שהביא שפני ההנראה אין לו שיבות כלל!
 לענין זה, ויש לישב, אלא שאין כאן המקום לתאריך.

הקדמה שלישי

וסימן סיוס ד' ספרים הראשונים הוא במאמר ברוך ה' וגומר, וסימן ספר
 התמישי מוגבל מפאת עזמו להיותו האחרון. אולם מלבד הסימן ההוא נמלא
 עוד סיוס אחר במאמר כלו הפלות דוד בן ישי, סוף שיר ע"ב, המחלק כל
 הספר לשני חלקים גדולים. החלק הראשון כולל ספר א' וב', ובס ע"ב שירים,
 והחלק השני כולל ספר ג' ד' וה', ובס ע"ח שירים. ויש להקשות (א) לאיזה
 סנה ולאיזה תכלית נפלה כפילת החלוקה הזאת, ואם כבר חלקוהו למשה
 ספרים מטעם שהנאנו, למה חלקוהו עוד לב' חלקים? (ב) למה לא חלקו המחבר
 לחלקים שוים, ונתן לכל ספר וספר למ"ד שירים, שגולים יחד למספר ק"ג?
 (ג) מה טעם מאמר כלו הפלות דוד בסוף ספר שני, אחרי שנמלאו עוד בג'
 ספרים האחרונים כמה מזמורי דוד? ויותר היה ראוי להכתב בסוף הספר כלו.
 ואם יש בג' ספרים האחרונים שירים ממחברים אחרים, הנה גם בספר שני
 ימלאו שירים לבני קרח ומזמור לאסף. (ד) הנה הוא מדרך מאספי שירים
 לסדרם ע"פ שלשת הדרכים האלו, או על פי שמות המחברים, שיחברו יחד כל
 שירי משורר אחד, ואח"כ שירי משורר אחר, וכן לשירי כל המשוררים; או ע"פ
 תוכן ענינם והקורות אשר סבבו, המוקדמים או המאוחרים בזמן; או על פי
 מיני השירים שזכרנו, שיחברו כל אלו השירים שהם פרטי מין אחד יחד, כמו
 שירי תודה לבד, ושירי קנה לבד, ושירי השבלה לבד. אמנם אם נעיין במזמורי
 הספר שלפנינו לא נמצא בהם סדור כלל, כי בנחית ענין המחברים נמלא

בספר ראשון

מזמור א' וב'	בלי שם מחבר	מזמור י"א — ל"ב לדוד
מזמור ג' — ט'	לדוד	מזמור ל"ג — בלי שם מחבר
מזמור יו"ד	בלי שם מחבר	מזמור ל"ד — מ"א לדוד

בספר שני

מזמור מ"ב	לבני קרח	מזמור ס"ד וס"ו — בלי שם מחבר
מזמור מ"ג	בלי שם מחבר	מזמור ס"ח — ע' לדוד
מזמור מ"ד — מ"ט	לבני קרח	מזמור ע"א — בלי שם מחבר
מזמור נו"ן	לאסף	מזמור ע"ב — לשלמה
מזמור נ"א — ס"ה	לדוד	

בספר שלישי

מזמור ע"ג — פ"ג	לאסף	מזמור פ"ו ופ"ח — לבני קרח
מזמור פ"ד ופ"ה	לבני קרח	מזמור פ"ט — לאיתן האורחי
מזמור פ"ו	לדוד	

בספר רביעי

מזמור צ'	למשה	מזמור ק"ב — בלי שם מחבר
מזמור צ"א — ק'	בלי שם מחבר	מזמור ק"ג — לדוד
מזמור ק"א	לדוד	מזמור ק"ד — ק"ו בלי שם מחבר

הקדמה שלישיח

בספר חמישי

מזמור ק"ז	בלי שם מחבר	מזמור קכ"ח — ק"ל בלי שם מחבר
מזמור ק"ח — ק"י	לדוד	מזמור קל"א
מזמור קי"א — קכ"א	בלי שם מחבר	מזמור קל"ב בלי שם מחבר
מזמור קכ"ב	לדוד	מזמור קל"ג
מזמור קכ"ג	בלי שם מחבר	מזמור קל"ד — קל"ז בלי שם מחבר
מזמור קכ"ד	לדוד	מזמור קל"ה — קמ"ה
מזמור קכ"ה	קכ"ו בלי שם מחבר	מזמור קמ"ז — ק"נ בלי שם מחבר
מזמור קכ"ז	לשלמה	

ובנחית קורות העתים אשר סבבן השירים, נמלא שמזמור ג' חובר לעת זקנת דוד בצרתו מפני אבשלום בנו, ומזמור קמ"ז לעת נערותו בצרתו מפני שאול במערה, וביניהם מזמור נ"א לדוד בנוא אליו נתן הנביא שהוא מוקדם מהראשון ומאוחר מהשני וכן מזמור נ"ד בנוא הזפים ויאמרו לשאול הלא דוד מסתתר עמו, ואח"כ מזמור נ"ט בשלוח שאול וישמרו את הבית להמיתו שהוא מוקדם לראשון, ורבים כן¹. ובנחית מיני השיר נמלא שירי הלל ושירי השכלה ושירי קנה ורבים ממינים אחרים מעורבים זה בזה, לבד שירי המעלות שהם מחוברים יחד. אכן כל הקושיות האלה יפלו במחלוקת הספר וסדור מזמוריו אם נקדים שיאספו כלם בעת אחת ומאיש אחד. ולהיפך יתורנו אם נעזוב ההקדמה הזאת ונתלה אסיפת השירים במאספים שונים שחיו זה אחר זה, וכמו שנאריך לדבר בסיומן הנא.

ו תולדות הספר.

מאותו העעס שהנחנו לעיל שלא יתכן לאמר שדוד המלך ע"ה חבר כל השירים הנמלאים בספר תהלים, מאותו העעס עלמו א"א לומר שהוא אספס והבניסם בספר אחד. וכבר אמרו בגמרא² הלל זה מי אמרו? ר"ע אומר חזקי' וסיעתו אמרוהו, ראב"ע אומר חנניה מישאל ועזריה אמרוהו, רי"ג אומר מרדכי ואסתר אמרוהו. ואין לך עקשות גדולה יותר מזו לאמר שדוד ידע בנבואה סגנון השיר שיכתבו משוררים אחרים שיולדו זמן רב אחרי מותו³. וי"א ששירי ב' הספרים הראשונים

¹ ומה שהשיב ר' אבהו להאי מינא (ברכות פ"ק א') מענין סמיכות הפרשיות של גוג מגוג ושל אבשלום דחוי בעלמא הוא. כי היא גופא תקשי, דה"ל להקדים מעשה שאול ברישא ואחר כך מעשה אבשלום ואחר כך מעשה גוג מגוג, כמו שכבר הקשה מהרש"א ז"ל על זה, והשיב בדוחק. ועוד שנמה מזמורים שהם מאוחרים נכתבו קודם וליכא כאן סמוכים, כמו שהעיר הרי"ף ז"ל. ועוד מאן יימר שנונת הפרשה על גוג מגוג, וכבר אמר רש"י ז"ל רבותינו דרשו את הפרשה על ענין המשיח והנכון לפותרו במשמעו על דוד עלמו.

² פסחים דף קי"ז.

³ ועוד אם כבר ידע אותו וכתבו על ספר, איך יאמר על הבאים אחריו שכתרוהו אחרי שכבר היה בנמלא? ואין לומר טעם אמרוהו שם אמירה ממש, שאמרו מה שכבר חובר, כי באותו המאמר עלמו כחייב ר' אליעזר אומר משה וישראל אמרוהו, ר' יהושע אומר יהושע וישראל אמרוהו

הקדמה שלישי

הראשונים בלבד נאספו ע"י המלך עלמו, וזה טעם הכתוב בסוף ספר שני כלו תפלות דוד בן ישי, שיקראם תפלות דוד לפי שהוא אספם, והיתה כוונת האסיפה הזאת, לתת אותן ביד הלויים להודות ולהלל לה', וכמו שנת' 1) ויאמר יחזקיה המלך והשרים ללויים להלל לה' בדברי דוד ואפי' החיות, ויהי' הטעם על המחברת הזאת שהיתה מסורה להם מימי דוד. אבל גם זה לא יתכן בבחינת איזה שירי בני קרח שהם מאוחרים גם כן בזמן, כדמבואר במקומו. גם כוונת האסיפה לא תתכן בהמחברת הזאת, אחרי שיש בה כמה שירים שאינם שייכים לענין הכבוד כלל, וכמו שכבר אמרו חז"ל בגמרא 2) שירות ותשבחות שאמר דוד בם' תהלים יש מהם כנגד עלמו ויש מהם כנגד לבור. ועוד למה יקרא המחברת הזאת בשם דוד ואסף ואין בו פי אם שיר אחד לאסף? ויותר היה ראוי לכנותו בשם דוד ובני קרח. ולכן אם באמת היתה מצויה בימי חזקיה מחברת של שירים המכונה בשם דברי דוד ואסף, אין זאת המחברת שלפנינו כי אם אחרת שגבר נאבדה. ובבחינת הספר הראשון אף שאין לספק שכל השירים בו בימי דוד חוברו וגם אם נאמר שהמלך בעלמו חברם כלם, אעפ"כ לא יתכן לומר שאסיפת השירי' האלו במחברת באר היא לפנינו נעשתה על ידו, כי אזי יוקשה למה לא אסף גם שאר שיריו ומזמוריו במחברת הזאת הימצאים עתה בהספרים האחרונים? מלבד מה שיוקשה בענין המוקדם ומאוחר?

ולכן מן הנראה היות תולדות אסיפת המזמורים במחברת הכוללת הזאת שלפנינו המכונה ספר תהלים בדרך שנבאר עתה, אשר על ידו יתרו כל אלו הספיקות שזכרנו. ואומר, הנה אין לספק שהיו אנשים תמימים ושלמים בעדת ישראל האוהבים את ה' ואת נביאיו, אשר כתבו להם שירים רבים ששמעו מפי המשררים הקדושים, להתענג בהם גם להחזיק ביראת ה' ובהליכת דרכיו, גם ללמדם לבניהם אחריהם. ואולי שאיש פרטי כזה אשר רוח אלהים בו עשה לו מחברת לאסוף בו כל שירי המלך, או שחבר המלך בעלמו או שחברו עליו, ופזח את ספרו במזמור אשרי האיש שחבר המאסף בעלמו או שהי' לו קבלה ממזמור אחר, לפי שיכלול בו טעם הללזת המלך נגד כל הקמים עליו על שבט צה' והלך בדרכיו, ולכן מן הראוי שיהיה השיר הזה בעין פתיחה לשירי המלך. ואח"כ כאשר שמע או ראה אחד משירי המלך כתבו מיד במחברתו, ואשום זה אין לתמוה שאין בו סדר מוקדם ומאוחר, כי בהיות שחי המאסף זמן מה אחרי חבורם, אינו מן הנמנע שישמע שיר מאוחר קודם לשיר מוקדם בזמן. גם אין לתמוה למה לא תכלול המחברת כל שירי המלך, כי אחרי שנעשתה ע"י איש פרטי, אולי לא באו כלן לידו. אבל להיפך כל השירים שנמצאו פה יהיו או מן דוד או על דוד, כי כן הקדמנו כונת המאסף. וכן מצינו באמת תיבת לדוד בראש כל אלו המזמורים, חוץ משיר

בי"ת

אמרוהו, רבי אליעזר המודעי אומר דבורה וברק אמרוהו, ויהי' א"כ הקושיא להיפך, ואין יאמרו הם מה שחבר דוד זמן רב אחריהם? אלא טעם אמרוהו אמרוהו, וכל אחד מאלו התנאים הלך בשטה זו כפי אומד דעתו, וכמו שהערנו לעיל, והנכון בענין חבור שירי הלל בדעת רבי עקיבא, כנראה מבאורנו שם בסוף שיר קי"ח.

1) דברי הימים ב' כ"ט למ"ד. 2) פסחים דף קי"ז.

הקדמה שלי שית

קינות דניאל אסתר עזרא דברי הימים, אכן בעלי המסורה שנו סדרן של חז"ל
כזה: דברי הימים תהלים איוב משלי רות שיר השירים קהלת קינות אסתר
דניאל עזרא נחמיה, וכן בספרי הספרדים, אבל בספרי האשכנזים סדרן ככה:
תהלים משלי איוב שיר השירים רות קינות קהלת אסתר דניאל עזרא
נחמיה דברי הימים ⁽¹⁾.

ז מענין קריאת המזמורים.

אחרי הדברים והאמת האלה, יראה כל משביל שלא היתה כונת האסיפה
בשירים הנשגבי' האלה כדי שיקראו ויאמרו נרדיפה זה אחר זה כמו שרגילים
ההמון, כי רבים מהם לריבים עיון רב בעבור עומק השגחם בענין אלהי ודרכיו
הקדושים והנהגת עולמו, ועוד רבים שאינם אמורים לענין הזכור כלל כי אם
כנגד המזורעלמו, כמו שהבאנו בסיומן הקודם בשם הגמרא. וגם אותן שזכרו
כנגד הזכור ותקנום חז"ל בין התפלות כמו שירי הללו' ומזמורי שבת ושירי הלל
ושירי המעלות, מן הראוי לזרזר אחסם במקלות ובנעימות ובהתפעלו' הלב
והנפש, ולא לבלעות התיבות והמאמרי' עד שהלב אינו יודע מה שהפה מדבר. ואיך
נוכל לומר לפני אלהים שירנו לו בכל לב ומשמחים בתהלתו ועזוזו, אין שמחה
ואין רגן בקרבנו? כי אין שמחה בלי התפעלות ואי אפשר להתפעלות בלי נעימות
הסדור וכונת הלב בענין המדובר בו. ובפרט איך יעזו איש פניו להביע לפני אלהים
דברי' אשר לא ין, ולהתפלל לו שילכלו מזכות רבות אשר לא באו עליו כלל באמרו
שיר מזמור שזכר המזורע על מעמדו הפרטי שאינו דומה כלל למעמד האיש
הזה. ויש שנאמת יסכים או ידמה מעמד איש אחד לאותו המעמד שהי' בו
המזורע בעת חברו השיר, והוא רולה לשפך שיחו לפני ה' באותן המאמרים
הנעימים והערבים אשר שר המזורע ההוא. הנה הוא לטוב יזכר. ויש שינחם
לכשזכר ונדכה בקורות דוד אשר פדה אותו ה' מרעות רבו' בעבור חומו וישרו ובטחונו
באלהיו, ויחזיק גם הוא את בטחונו בה' ע"י שירי המלך שתוכס יראת ה' ומופת
השגחתו הפרטית על לדיקיו להלילם ולשלם להם כפעלם, הנה גם זה ראוי ונכון
מאד. אמנם גם זה לא יזכהו האמירה בפה לבד וההעברה מן השפה
ולחץ, כי אם עיון הלב וההתפעלות האמתית שתסובב עי"ז בנפשו ואשר לא
תגיע אליו טרם שידע להבחין מיטב השיר ולהבין מלילתו הנעימה גם לאו
כל העתות שוות לזה, ויש שתסוגל הנפש בשעה זו לקבל אחת מן ההתפעלויות
ולא

⁽¹⁾ כאשר כבר העיר על זה ר' אליהו הלוי ז"ל בספרו מסורת המסורת בהקדמה שלישית. אמנם
יש לעיין על שלא מנו חז"ל ספר נחמיה בהדי הנמנים, ואולי שלדעתן היה החלק השני מספר עזרא
ונכלל כבר בשמו (*). וכמו שנמצא באמת שני ספרים האלה מחוברים ובלתי נפרדים בספרים הקודמים,
עד שבא המדפיס דניאל בומבורג והפרידם זה מזה: בספר תנ"ך שהרפים. והסברא נוחתת כי לולא כן
אתה מונה כ"ה ספרי קודש במקום עשרים וארבע, לא וחשוב, חמשה חומשי חורה, שמונה
נביאים (נ"ב דף י"ג ע"ב), ושנים עשר החובים כשתחזוב ספר נחמיה לחוד, הרי לך עשרים
וחמשה ספרים, ויש עוד להאריך בזה הענין אלא שאין כאן מקומו, (ועיין בספר מבוא
החורה להאדון החכם פרופסור אהרן חייקין).

(* עיין בהמעמך לס' תהלים ו' ג' ד"ה אומלל.

ולא תסוגל לקבל התפעלות אחרת, ובעז אחרת תהי' להיפך, הכל כפי הסנות
הקודמות והתכונות השונות אשר סבבו נפש. ולא אחרוך בו עוד, כי אסיים
במה שאמר הרב המתרגם ז"ל מזה הענין בהקדמתו האשכנזית לתרגומו זה, וז"ל:

„הנני משים לפני הקורא הנעים את פרי מעללי אשר השתעשעתי בו זה
„עשר שנים. מתקו לי עתי שעשועי אלה, פעמים רבים גרשו יגוני מהסתפח
„בי. לא תרגמתי את השירים האלה כפי סדרם זה אחר זה, כי אם
„כפי העולה על רוחי. בחרתי לי מזמור אחד אשר אותה נפשי לו בעת ההיא
„בעבור הטערפותו עם מעמדי הפרטי ותכונת נפשי אז, או אשר השיאני לעיין
„בו אם ע"י חן ערכו ויפיו, אם ע"י קושי מליכותיו הסתומות. ויש שהאריך העיין
„בו יומים או חודש או ימים, פניתי לי מקים בבית רעיוני, אף כי רבו עלי
„עבודות מעבודות שונות, עד כי האמנתי כי חקרתי בחדרי משכיות המשורר,
„ועמדתי על כל אשר עלה על רוחו בשירו הנעים, כפי ערך אנוש כמוני ואז
„תרגמתי. קרא גם אתה, הקורא הנעים! באשר תרגמתי אני. לא כפי סדר
„השירים באשר הם כתובים לפניך, כי אם בחר לך אחד מהם, המסכים עם
„ותכונת נפשך אז, או תיגע להשוות תכונתך כפי האפשר אל תכונת נפש
„המשורר שהיתה בו בעת החל רוח האיש הזה לפעמו, ואז תמלא נועם לנפשך
„ורוח טובה תנפק.”

אלה הדברים הכוללים אשר ראיתי להקדים לבאורי. הקורא המשכיל
יבחנוס במלרף שכלו ואם סגים ימלא בו וינבדני להראות לי משוגתי, בקהל רב
אודה לו עלי טובו. כי כל ישעי וכל חספי לבקש האמת. ואל האמת יגן בעדי
ויזילני משגיאות. כן יגן בשלומי על כל הדורשי' בשמו באמת ובתמים. כ"ד הכותב
לכבוד התורה ולכבוד אוהניה.

היום ים ה' ט"ז שבט תקנ"א לפ"ק.

יואל בן התורני ר' יודא ליב זצ"ל.

מפתחות הענינים

הקדמה ראשונה

עלה צד	מענין השירי בכלל ומליצת ספרי קדיש בפרט	א ענין המליצה
ב א		ב סגולות המליצה
ב —		ג מסגולות המליץ והשתמשות המליצה
ה —		ד מענין השיר והזמר
ו א		ה עצמות מליצת ספרי קודש
ז —		ו הערות בבנין מאמרי המליצה
ח —		

הקדמה שנייה

חולדות השיר והזמר בארצות העבר השתמשו וכלי לזיכרון

חלק א

חולדות מלאכת הנגון

ט י	א מן יוכל עד משה
י א	ב מימות משה עד שמואל
יב —	ג ענין בני הנביאים
יג א	ד כימי דוד
יד —	ה עבודת השיר במקדש
טו —	ו מימי שלמה והלאה
טז א	ז שאר השתמשות השיר

חלק ב

שמות כלי הנגון וחכמיהם

חלק ג

באור השמות השייכות לאותה המלאכה

יז כא	א זמר, זמרה, מזמרות, זמירות, מזמור, מזמור שיר.
יח א	ב שיר, משורר, שירה.
יט —	ג שחק.
כ —	ד חופש, פחח, פרט, נגן, נגינה, מנגינה.
כא —	ה חקע.
כב א	ו רוע, משך, חפף, מחלל, מחצצר.
כג —	ז מנצח.
כד —	ח סלה.

	עלה	מענין הישרים הנכללים בספר החלים וסדר אסיפזם
א	כד	מיני השיר
ב	כה	שמות השירים
ג	כו	מחברי השירים
ד	כז	חלוק המזמורים
ה	—	מחלקות הספר וסדר המזמורים
ו	כט	חולדות הספר
ז	ל	מענין קריאת המזמורים

מפתח לוחות התמונות.

המונה טו משרוקיחא	המונה א כנור, לדעת שלטי הגבורים
המונה יו סומפוניא לדעת שלטי הגבורים	המונה ב כנור, לדעת היסקיזוס
המונה יז קרן	המונה ג כנור על השמיניה, לדעת קצתם
המונה יח שופר	המונה ד נבל, לדעת שלטי הגבורים
המונה יט חצוצרה, לדעת קצתם	(מלפניו ומן הצד)
המונה כ חצוצרה, לדעת אחרים	המונה ה נבל, לדעת יוסיפן
המונה כא חוף, לדעת שלטי הגבורים	המונה ו נבל, לדעת חכמים אחרים
המונה כב חוף, לדעת אחרים	המונה ז נבל עשור, לדעת קצתם
המונה כג מחול, לדעת שלטי הגבורים	המונה ח נבל על עלמות, לדעת קצתם
המונה כד מחול, לדעת אחרים	המונה ט קתרוס, לדעת קצתם
המונה כה מנענעים, לדעת שלטי הגבורים	המונה י קתרוס, לדעת אחרים
המונה כו שלישים	(מלפניו ומן הצד)
המונה כז צלצלי חרועה	המונה יא שכבא
המונה כח צלצלי שמע	המונה יב פסנתרין
המונה כט יונת אלם רחוקים, לד"ק	המונה יג עונב
המונה ל נחילות, לדעת קצתם.	המונה יד חליל